Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA

De

LVMBAGINE RHEVMATICA

Quam

Annuente Archiatro ſummo

SVB PRÆSIDIO

VIRI

Nobiliſsimi, Excellentiſsimi atq; Experientiſsimi

Dn. JOHANNIS VALENTINI SCHEIDII,

Med. Doct. hujusque in celebri Argentoratenſium Vniverſitate Prof. Primarij Celeberrimi & Archiatri Digniſſimi

Patroni & Præceptoris ſumme colendi

SOLENNI Philiatrorum examini

ſubjiciet

GEORGIVS PHILIPPVS NENTER,

Gelnhuſanus Author.

Ad d. Menſ. Junij M DCC. IV.

horis locoq; ſolitis.

ARGENTORATI, Literis JOHANNIS PASTORII.

ILLVSTRI

Liberaliſſimi Legati

SCHENCKBECHERIANI

DIRIBITORVM

COLLEGIO

VIRIS

NOBILITATE GENERIS, SPLENDORE MVNERVM, CONSILIORVM PRVDENTIA, REVERENDA DIGNITATE, DEXTERRIMO RERVM GERENDARVM VSV ET SCIENTIA, MAGNITVDINE MERITORVM IN REMPVBLICAM, ECCLESIAM, SCHOLAM MAXIME CONSPICVIS

DNN. Patronis & Mæcenatibus Maximis, Venerandis

Diſſertationem hanc conſecrat & ſe ſuaque ſtudia commendat

TANTORVM NOMINVM

devotiſſimus Cultor

Georgius Philippus Nenter, Gelnh.

C. D.

§. I.

Um nomina ſint rerum notæ & declarationes, quibus evolutis ipſarum eſſentia melius cognoſcitur, non incongruum erit nominis explicationem præmittere. Dicitur itaque affectus noſter Græcis à parte affectâ ſive ſubjecto ὀσφυαλγία, ab ὀσφυς lumbus & ἄλγος dolor: Latinis autem Lumbago, quod analogicâ etymologiâ idem eſt ac circa lumbos ago ſive ægroto, hinc etiam ij qui circa lumbos debiles ſunt, elumbes & elumbati dicuntur. Rheumatica audit à cauſa ἀπὸ τοῦ ῥεύματος, fluxione, quod in hoc morbo materia acris ad lumbos deſtillata morbi cauſa exiſtat. Ut itaque vi vocis dolorem lumborum à catharrho ſive defluxione oriundam denotet. Sennertus Prax. L. 3. P. 5. ſ. 2. c. 4. affectum hunc Græco nomine λόρδωσιν vocat, quod ægri non recti ſed curvi incedere cogantur. Hæc tamen λόρδωσις non confundenda eſt cum illâ quæ à luxatione vertebrarum contingit. Germani in linguâ ſuâ exprimunt, den Lendenſchmertzen/ das Lendenwehe.

§. II.

Ut magis innoteſcat affectus natura, notetur: quod ſit triſtis ſenſatio lumborum à membranarum tenſione, vellicatione & quaſi eroſione dependens. Commune dolorum genus hic retinere maluimus, cum commode ſatis affectus naturam exprimat, præter enim moleſtum illum ſenſum, quâ lumbi à materia heterogeneâ afficiuntur, triſtitiam ſimul quandam indigitat, quæ in animo relinquitur: per animum in homine intelligendo ſpiritus cum mente conjunctim ſumptos; ſine mentis enim attentione nullus in homine dolor accidere poteſt, quod unuſquisque facile concedet, ſi modo conſideret, dormientes vel aliis rebus maximè intentos nullum ſentire dolorem; ſpiritibus ſcilicet in illis aut deficientibus vel irretitis, aut in his alio in loco occupatis, & hinc doloris ſpeciem menti offerri nequire: in brutis autem, cum nullum præter ſpiritus in eorum machina animali principium movens detur, hos animi nomine indigitamus: hæc tamen brutorum triſtitia vera non eſt, ſed tantum in motu illo ſpirituum ab externis ad interiora, qui etiam in homine contingit, conſiſtit. Membranarum nomine hic veniunt tam muſculos cingentes, quam eos cum vertebris lumbaribus connectentes, ut & articulos & ligamenta cingentes, non excluſo vertebrarum perioſteo.

§. III.

Lumbago autem hæc ſe manifeſtat, quando prægreſſo plerumque horrore poſterius ad latera ſpinæ dorſi ſub hypochondrio tam dextro quam ſiniſtro, rarius utroque ſimul in lumborum regione dolor gravativus & ponderis alicujus ſenſum præbens oritur, nonnunquam verò malo aucto dolor divellens, dilacerans, pungens acerbiſſimusque cruciatus cum pulſationibus in lumbis, ſimul etiam dolor ὀστοκόπος, profundus in ipſa ſpina dorſi ſentitur, per intervalla, ut alii

affectus

affectus arthritici repetens. Vid. Plater. Prax. p. 472. Unde ægris admodum dolorifica est erecta corporis statura, ita ut curvi incedere cogantur: imò vix progredi & de loco movere se possunt, in lecto verò jacentibus idem corporis situs perpetuo fere tenendus, nec nisi insigni cum molestia mutare eum licet. Decumbentibus in lecto nonnunquam sudor acidum odorem spirans supervenit, unde paroxysmus, si non cessat, levior tamen redditur.

§. IV.

Ast non unâ hâc doloris specie, sed variis à variis causis oriundis doloribus lumbi afficiuntur, à quibus tamen probe discernendus est affectus noster; & quidem 1. ab omnibus iis, quorum Bonetus in Sepulchret. ex aliis Observationum scriptoribus meminit, quando scilicet dolor lumborum est à rene putri, à pancreatis abscessu, ob lapides in arteriis lumbaribus, ob scirhum ilei intestini. Item ab illâ specie, cujus Sylv. Prax. l. 1. cap. 14. §. 3. meminit, quando pars intestini tenuis lumbis superstrata dolores patitur, hincque per consensum lumbos laborare cogit. 2. à colica tam subjecto quod est colon, quam doloris specie, qui in colica per totum illum quo intestinum tendit tractum, modò flatibus distendendo, modò materia acri vellicando, multasque abdominis partes tum ratione continuitatis tum contiguitatis & connexionis nervorum in consensum trahendo, torquet; lumbaginis autem dolor lacerans, vellicans vel qualiscunque ille fuerit, fixus magis in lumbis deprehenditur. 3. à Nephritide & calculo renum, quatenus in hoc plerumque stupor vel torpor femoris affecti lateris, ardor urinæ & stranguria, mictus quoque nonnunquam cruentus, ischuria, vomitus aliaque symptomata admodum molesta sunt conjuncta: in illâ verò febris & intensissimus dolor affligit, quæ omnia in affectu nostro excepto dolore observare non licet. 4. A dolore Anchæ & malo ischiadico distinguitur loco affecto. Ancha autem Seculorum Barbarorum Medicis erat enarthrosis illa magna, quâ

globoſum femoris caput cum coxendicis acetabulo conjungitur: quo cum Italorum *Anca* & Gallorum *Hanche* coincidunt. Cum autem dolorem hujus articuli modo fixum modo latius ſe diffundentem obſervarent, diſtinguebant inter Anchæ dolorem & malum iſchiadicum, quod tum temporis corruptâ voce Sciaticham appellabant, nam juxta Matthiæ Tyberini, qui duobus abhinc ſeculis claruit, Tractatum MSceptum de poſſibili juncturarum curatione, ab Excell. DNO Præſide mihi communicatum, dolor Anchæ dicitur: *quando dolor eſt in junctura Anchæ & ultra ipſam ſe non extendit: Sciaticha autem cum dolor ultra juncturam diffunditur per lacertum latum retrò per coxam.* Ex hiſce itaque allatis cum clarum ſit doloris Anchæ & Iſchiadici ſubjectum eſſe articulationem femoris cum coxendice, facilè patet lumbaginem ab iis differre, quod lumbos eorumq; partes maximè ſenſiles, muſculorum ſcilicet membranas & vertebrarum articulationes ſedem ſibi elegerit.

§. V.

Pars itaque affecta ſive ſubjectum ſunt Lumbi, qui ſunt pars mollis, abdominis poſterioris, initium habentes eo in loco, ubi prima lumborum vertebra cum ultima dorſali articulatur & terminantur in oſſe ſacro. Baſin eorum quinque vertebræ lumbares magnitudine reliquas ſuperantes conſtituunt, quæ ſibi invicem ligamentis annectuntur atque intercedente glutinoſâ cartilagine ſimul inter ſe & cum ultimâ thoracis vertebrâ ac oſſe ſacro articulantur, earum tamen connexio eſt laxior, quo corpus facilius inflecti queat. Intus in earum cavitate continetur ſpinalis medulla, quæ circa ultimam vertebram in plurima filamenta inſtar caudæ equinæ arte Anatomica dividi poteſt, & ex quâlibet vertebrâ per foramina iis inſculpta nervorum par emittit, perque eadem arterias, ſanguinem pro Spirituum animalium elaboratione medullæq; nutritione advehentes, accipit, venisque ſanguinem particulis laudabilioribus orbum ad venam cavam revehentibus exitum

tum præbet. Vertebrarum parti exteriori utrinque ad ſpinam dorſi varii muſculi ſuperſtrati ſunt, dorſi ſc. longiſſimus, ſemiſpinatus, ſacer, quadratus, ſacrolumbus; ut & earum lateribus tendinibus ſuis tranſverſales & oblique aſcendentes abdominis alligantur: internam earum partem muſculi pſoas ſive lumbares occupant, quo referendum eſt diaphragma, quod caudice ſuo tertiæ vel quartæ lumborum vertebræ annectitur. Quæ partes omnes exterius integumentis corporis communibus teguntur. Partes autem lumbis proximè adjacentes eosque facilè in conſenſum trahentes ſunt peritonæum & meſenterium lumbis annexa, pars coli inteſtini, renes, venæ cavæ & arteriæ magnæ trunci præter labentes, qui in hâc regione in ramos iliacos dividuntur, venæ item hæmorrhoidales & vaſa ſpermatica, quæ in progreſſu ſuo ramulos lumbis impertiunt: in mulieribus teſticuli, qui quam proximi lumbis ſunt. Denique iis etiam adhæret receptaculum chyli, ideò lumbare dictum, in quod præter vaſa lactea plurima lumborum lymphatica terminantur.

§. VI.

Nulla tamen harum partium lumborum integrantium afficitur in noſtro caſu præter muſculorum & vertebrarum membranas, ſenſu exquiſitiſſimo pollentes, quia ex plurimis fibris ſive filamentis nerveis cruciatim contextis conſtant, fibrillæ autem hæ, ut omnibus eſt notum genuinum tactus & reliquorum ſenſuum omnium ſunt organum; in cute enim & lingua in tenuiſſimas papillulas terminantes, ab objectis tangibilibus & guſtabilibus afficiuntur, in naribus autem auribus & oculis membranarum & tunicarum texturam induentes, organis hiſce convenientium objectorum affectionem ſuſtinent, & ſic in hiſce partibus genuina ſenſuum organa conſtituunt. Quamvis autem in aliis quoque membris & præcipuè in articulis membranæ hæ ſint admodum ſenſiles, exquiſitoque ſenſu gaudeant, ſenſus tamen hic verus & perfectus dici nequit, quoniam ſpecies non prout in aliis ſenſuum

organis à ſe invicem diſcernuntur, nam dolent potius & ægrè afficiuntur à materiæ heterogeneæ contactu, & quidem modò ſub auræ frigidæ, modo ſub ferri aut carbonis igniti idea. Vid. Bohn. Circ. pag. 359. Subjectum itaque ſpeciale ſunt dictæ membranæ, afficiunturque per ἰδιοπάθειαν, quia materia acris ceu cauſa morbifica in iis impacta hæret.

§. VII.

Cauſa ſenſus hujus lumborum moleſti ſive doloris ſupra §. 2. allegata eſt tenſio, vellicatio & quaſi eroſio membranarum, muſculos involventium atque diſtinguentium, ut & ligamentorum articulos jungentium. Hanc autem tenſionem dolorificam excitat catarrhus ſive materia tartarea, biliosa, acida. Nolo me hic implicare illi Veterum quæſtioni de catarrhi & rheumatis differentia, ſufficiat ſcire, à Recentioribus indifferenter hæccè vocabula uſurpari, perque ea intelligi præter naturalem à ſero plus minus vitiato factam alterationem & functionum læſionem: ſive depoſitionem humoris alicujus acrioris in quandam partem. Hancce ſeri acrimoniam & depoſitionem quoque in lumbagine contingere, varia ſunt quæ probant, dolor inpr. ille lacerans, lancinans, rodens, continuusque velut excoriationis ſenſus: Seri aciditatem porrò confirmant juvantia, quatenus omnia acidum deſtruentia lumbagini medentur. Inpr. autem liquor iſte Synovia, das Gliedwaſſer/ qui in omnibus articulis reperitur, commodiori articulorum motui inſerviens, accuſandus venit, qui depoſitâ dulci unctuoſitate acido copioſo ſcatens & plus minus coagulatus, membranas, quibus vertebrarum articulationes & ligamenta cinguntur arrodit, unde etiam dolor ille in dorſo profundus, ὀστεόκοπος, & movendi impotentia. Hunc liquorem ſimul in cauſa eſſe, patet ex reliquis arthritidis ſpeciebus, quando ſc. in podagra & Chiragra nodi in articulis generantur, qui nihil aliud ſunt, quam humor iſte coagulatus. Præterea greſſus minus firmus ſtridorq; articulorum in ſcorbuticis tenerioribus nullam aliam cauſam, quam Synoviæ iſtius coagulationem in offam quaſi craſſiorem, agnoſcit.

§. VIII.

§. VIII.

Cum autem ad quamvis defluxionem juxta Pathologos pars Mandans & Recipiens ſive locus à quo & ad quem requirantur, dicendum etiam quænam hæ ſint. Partis Mandantis nomen variis quidem infimi ventris viſceribus tribui poteſt, dum modo δυσκρασία Ventriculi, modo Pancreatis & Hepatis mala conſtitutio, indeq; dependens ſucci pancreatici, bilis & lymphæ mala ſecretio, modo Meſenterij glandularum, modo Renum vitium, modo quædam horum viſcerum conjunctim accuſari poſſunt. Aſt cum Maſſa ſanguinea vitioſa omniumque viſcerum labes primariò ex mala Ventriculi digeſtione originem trahant, huic partis mandantis nomen primariò competit; Secundariò tamen etiam aliis viſceribus inprimis cordi vitium hoc tribui poteſt: Maſſa ſanguinea autem tum materiam morbificam tum vehiculum præbet. Recipientis nomen lumbis materiam morbificam recipientibus & in ſe foventibus convenit.

§. IX.

Viæ, per quas humor hic acris lumbis communicatur, ſunt arteriæ lumbares, dum enim per cordis motum contractorium ſive ſyſtolen ſanguis è ſiniſtro ventriculo in arteriam magnam & ex hac per lumbares arterias ad lumbos pro nutritione protruditur, neceſſario tandem, ſi fieri debet nutritio, ex arteriarum porulis elabitur, ubi ſimul cum particulis nutritiis materiæ acidæ portio membranarum porulis ſe inſinuans ratione particularum ſuarum firmiter adhæret, quam adhæſionem continuus ſanguinis arterioſi affluxus & preſſio à tergo promovet. Quod Synoviam in articulis peccantem attinet, ſeparatur illa potiſſimum per glandulas mucilaginoſas à Cloptone Havers in Oſteolog. deſcriptas, quas Mucilaginoſas appellat. Sitæ ſunt in membranis illis quæ vertebrarum articulationes tegunt, continuâque articulorum

preſſione

preſſione ſecretus ab iis liquor in articulum effunditur. Non tamen excludendi ſunt peculiares iſti ductus ex cavitatibus oſſium provenientes, per quos liquor unctuoſus è medulla oſſium oriundus, ad articulos depoſitus, & cum glandularum Mucilaginoſarum liquore conjunctus Synoviam conſtituit. vid. Havers Oſtel. p. 219. & ſeqq.

§. X.

Quare autem materiæ hujus acris depoſitio non in omnibus partibus, ſed præcipue in lumbis contingat, non immerito quæritur. Neceſſariò hic ſupponi debet lumborum debilitas vel talis diſpoſitio, quâ magis apti ſunt ad recipiendum hunc vitioſum humorem vel viribus deſtituuntur ad eum abigendum. Hæc autem variis ex cauſis oriri poteſt & quidem vel à diſpoſitione hæreditaria, quando alteruter parentum hocce vel alio arthritico affectu laborârunt: quale enim ſemen parentum & quales ſpiritus illud actuantes, talem etiam diſpoſitionem prima fœtus rudimenta in utero ſortiuntur. Vel talis debilitas contrahitur ab ictu vel plagâ fortiori lumbis inflictâ, vel à vulnere, ulcere, frigore madore, nimiâ equitatione, incurvatione, calculo, coitu nimio, huncque non rarò in ſequente Gonorrhea virulenta, Lue Venerea, hujusque medicatione Salivatione non dextrè adhibitâ: à quibus omnibus lumbi maximè debilitari queunt.

§. XI.

Sanguinis acrimoniæ comparandæ varia auxiliares præſtant manus & quidem 1. Aer pluvioſus, nebuloſus, partim inſpiratus ſanguinem notabiliter turbans, partim poros conſtringendo, inſenſibilemque tranſpirationem prohibendo recrementa in ſanguine cumulans. 2. Cibus & Potus, quando ſc. varii generis cibi, acidi inpr. & ſalſi, aliique concoctu difficiliores ultra modum ingeruntur, Ventriculi lympha ſubacidula & ſalſa ciborum horum ſalia fortiora aciditatemq; ex-

ceſſivam

cessivam minimè ut par est dissolvere & subigere potest, sed magnam partem indigestam relinquit, cujus pars Ventriculi rugis se insinuans, ibique sub vitiosæ & viscidæ mucilaginis formâ hærens, omnes denuò ingestos cibos inquinat, suique naturam visciditatem scilicet & aciditatem imprimit. Chylo itaque huic crudiori pylorum egresso, perque intestina progrediente succus quidem pancreaticus & bilis permiscentur, ast cum chylo in Ventriculo semel impressa vestigia non facilè deleantur, parum quidem alterationis suscipit, acidam tamen suam naturam prorsus non exuit, sed per vasa lactea intestinorum motu peristaltico ad mesenterii glandulas protrusus, primos texturæ suæ convenientes effectus edit, glandularum sc. poros quosdam obstruendo, quosdam invertendo, ut postea ejusdem naturæ chylum facilius admittant. Sanguini deniq; infusus minimè in totum alteratur, sed potius spicula ejus ad tempus occultantur, donec ob malam Ventriculi digestionem continuo vitioso chylo affluente majus robur acquirat, variisq; visceribus & partibus, ad quas tam pro nutritione quam variorum liquorum separatione vehitur, labem suam affricet. Hinc variæ viscerum obstructiones, inprimis glandularum, hinc malè dispositis harum poris vitiosæ humorum secretiones, hinc malæ digestiones, & dum hoc semper in circulum redit, Ventriculi tandem lymphæ digestrici in fermentum mutatæ, ut & Massæ sanguineæ & visceribus talis character imprimitur, ut nullo ferè modò neque vitiosa Ventriculi digestio corrigi, nec reliqua lympha ad pristinum statum reduci queat. Symbolum suum addit potus nimius inprimis vini meracioris, quando sc. vinum plenis poculis in aliorum sanitatem exhauritur poculisque certatur, undè non solum Ventriculi tonus maximè debilitatur, sed etiam cum vini sulphure deperditis particulis sanguinis volatilioribus, acidum vini in Massa Sanguineâ torpidiori remanens notabilem efficit aciditatem. 3. Motus quoque excessivus & quies nimia magnum momentum conferunt, dum per illum fortiorem, equitationes sc. & saltationes vehementiores, aliaque ejusdem generis exercitia validiora, sanguis particulis oleosis volatilibus privatur, re-

lictis salinis, terrestribus, crassioribus, ad motum ineptioribus, morbisque Tartareis dictis causam præbentibus. In hâc verò humores debito motu destituti quasi vappescunt, spiritus torpescunt & calor nativus obtunditur, undè varii humores viscidi, acidi aliique in corpore cumulantur. Hoc in passu maximè peccant ii, qui continuo noctes atque dies libris quasi affixi hærent. 4. Pari modo accusare licet somnum & vigilias, utraque enim juxta Hipp. 2. aph. 3. modum excedentia nocent. Dum in illo excretiones & evacuationes alias fieri solitæ retardantur & supprimuntur, nec humorum distributiones rite perficiuntur, undè hinc inde tardius moti & non raro stagnantes humorum vappescentiæ ansam dant: in his autem propter spiritus in continuo motu existentes, humores æstum concipiunt, sanguis quasi inflammatur & sic acrimoniam concipit; dum verò spiritus nimis dissipantur, coctiones hinc turbantur & cruditates multæ coacervantur. 5. His annumerari debent Excreta & Retenta: quando sc. excernenda p. n. in corpore retinentur & supprimuntur, aut retinenda nimium & immoderatè excernuntur: quo inprimis spectat Veneris frequentior usus, quo corpus mirum in modum debilitatur, adeò ut Medici unicam seminis guttulam emissam corpori magis obesse, quam viginti sanguinis quàm verissimè pronuntiare soleant; præcipuè autem ad Lumbaginem confert nimia Venus, undè qui crebrius eam exercent, elumbes quasi sunt, adeò ut tabes dorsalis non raro presso pede nimium ejus usum sequatur. 6. Ex animi pathematibus huc faciunt terror, tristitia & ira: quatenus in illo spiritus ab externis partibus ad cor revocantur, undè vires resolvuntur cum extremorum refrigeratione, imò interdum calor ita subitò suffocatur, ut quosdam ex subitaneo metu illico extinctos experientia testetur: in istâ spiritus pedetentim absumuntur, coctiones debilitantur, variisque malis porta panditur: in hâc vero omnium affectuum vehementissimo spiritus magno cum impetu moti in toto ferè corpore effervescentiam quasi quandam & humorum ebullitionem excitant, undè maximi etiam sunt iræ effectus, febres sc. artuum tremor, cordis palpitationes,

nes,

nes, convulſiones, apoplexia &c. imo obſervatum eſt quosdam ira ita excanduiſſe, ut non tantum facie ſpirârint ignem, ſed & ſanguinem ex ore & naribus emiſerint. Præprimis autem noſtro in affectu maximè noxia ira eſt, inordinato enim ſuo motu per longum ſæpè temporis ſpatium materiam latentem ſilentemque excitat & paroxyſmos de novo inducit.

§. XII.

Ex hactenus dictis ſatis ſuperque patebit, affectum hunc non quidem lethalem eſſe, eſſe tamen ex eorum genere, qui ægrè & forſan non omninò funditus eradicari atq; è corpore eliminari queunt, ut nunquam poſtea redeat, præſertim ſi malum jam diu duravit & quaſi inveteratum aut hæreditarium eſt, ut alteruter vel uterque parentum hoc morbo laboraverit. Maximè tamen periculoſus evadere poteſt, ſi humor ſit nimis acris; nam exindè tabes dorſalis ægrum lentâ morte enecans oriri poteſt, aut ſi naturâ debilitatâ humor acris ad lumbos protrudi ſolitus per Μετάστασιν ad partes nobiles deponitur. Non raro etiam accidit, ut affectus degeneret in malum iſchiadicum, causâ ad alterutram coxam deſtillante.

§. XIII.

Cum autem non ſufficiat morbum cognoviſſe, ſed etiam curaſſe, affectus explicationi curationem ſubnectimus, in quâ ad tria reſpiciendum eſt 1. ut humor peccans è corpore educatur. 2. ut ſanguinis intemperies adeòq; ipſius humoris acrimonia corrigatur. 3. ut pars affecta corroboretur. Hiſce indicationibus inſerviunt 1. Purgantia, pro corporis neceſſitate humorumque abundantia unâ vel alterâ vice aſſumenda, medicamentis pro ratione ſubjecti mitioribus & vehementioribus: mitiora tamen meritò fortioribus præferuntur, & ſi non uno ictu ſatisfecerunt, iteratis vicibus exhibeantur. Quapropter vel per potiunculam laxantem ex ſirupis & electuariis paratam v.g. *ex Sir. de pom. laxat. de cich. c. rhab.*

 roſar.

rosar. solut. diacyd. luc. jalap &c. Vel per infusum *ex fol. senn. s. s. c. rhabarb.* confectum, additâ *℥j. vel ℥jß. mann. calabr.* Vel per pilulas v. g. *antipodagr. arthrit. aureas*, &c. 2. Post purgationem decentem vena in corpore præprimis plethorico vel in brachio vel in pede secari potest, & quidem semel aut bis. 3. Huc pertinet brodium herbaceum *ex nasturt. aquat. hortens. beccabung. chelid. min. cochlear. fumar. nummular. aliisque hujus generis antiscorbuticis.* 4. His præmissis utramque absolvunt paginam thermæ naturales. Plumbariæ vulgò dictæ cæteris præferuntur plures ob causas, præcipuè quod usum tam internum quam externum admittant, atque ob intimam mineralium inpr. spirituosorum mixturam admodum penetrantes sint. Si verò balneis naturalibus uti non licet, arficialia adhiberi possunt ex aquâ fluviali, cum herbis & rad. emoll. & nervos roborantibus. v. gr. *Rad. lil. alb. malv. Herb. mercur. parietar. malv. hyosc. chamædr. chamæp. rosmar. salv. serpill. major. Flor. chamom. R. & s. melil. verbasc. prim. ver.* &c. Balneo hoc bis utendum erit in die mane ac vesperi, ita quidem ut æger per dimidiam circiter horam corpore aquæ calenti se immergat, & sacculo herbis istis repleto insideat. Exiturus è balneo probè linteis calentibus detergatur, seseque ad lectum denuò componat, ne frigori expositus doloribus colicis aut etiam febri ansam præbeat. Quod si sudore rursus corpus madere in lecto contingat, iterum linteis calefactis abstergendum erit, hicque balnei usus per integrum mensem continuandus, id tamen observandum, vespertinum balneum dimidium tantum moræ, quam matutinum exigere. 5. Alterationi Massæ sanguineæ maximè inserviunt Acidulæ, sunt enim saporis penetrantis, incisivi, egregieque diureticæ, ratione ♂tis vim habent salia peregrina acida, austera nociva corrigendi, inque primis viis stabulantia absorbendi: porro penetrant maximè, omnes meatus reserant, abstergunt, corpusque universum purificant. In usu earum gradatim ascendatur & fiat progressus à parva dosi ad mediam & tandem ad maximam. 6. Huc quoque faciunt absorbentia omniaque acidum destruentia v. gr. *conch.*

ppt.

ppt. lap. ♋*. ppt. Succin. alb. ppt. perl. ppt. Cinnab. nat.* & ♁*ij. Croc.* ♂*tis aper. bez.* ♂*tial. dent. hippop.* ♁*. diaph. matr. perl. ppt. corall. alb. ppt. Ess. lign. Tinctur. tartar. Tinctur.* ♂*tis aperit. Tinctur.* ♁*ij Spir. cochlear. Spir. aperit.* item decocta ex herbis antiscorbuticis, nervinis, aliisque sanguinem depurantibus. 7. Ad externa referenda sunt Mixturæ variæ, concinnatæ ex *spir. formic. Spir. lumbr. volat. Spir. C. C. Spir. Sal Armon. Spir. theriac. camph.* &c. Sacculi item paregorici & Emplastra e. g. *diaph. Myns. Santal. oxycroc. de ran Vigon. c.* ☿*io.*

§. XIV.

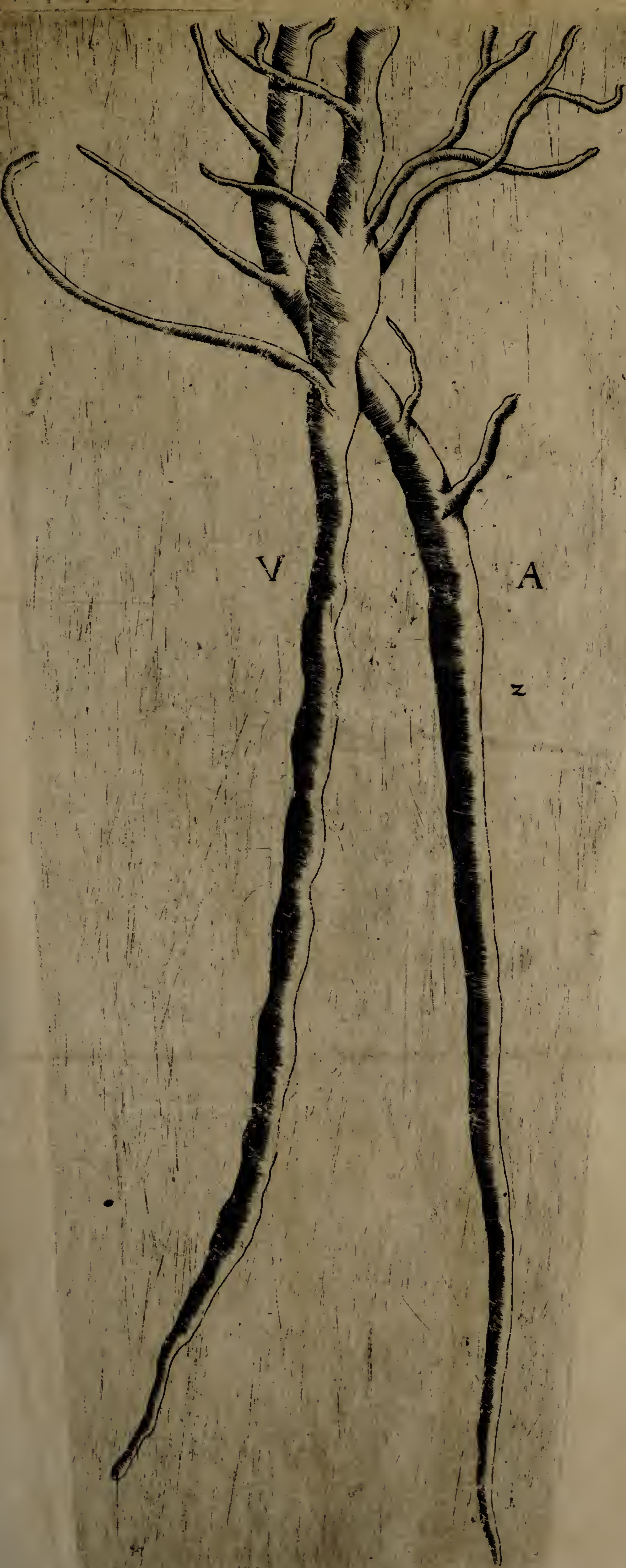
Cæterum cum in omni cura maximum momentum habeat diæta, ejus quoque exacta habeatur ratio. Aërem itaq; eligant ægri serenum & purum, nam aëre sereno ægri haud facilè paroxysmum incurrunt, quoniam materia facilius per insensibilem transpirationem dissipatur, frigidus è contra humidus & ventis turbidus ob rationes supra allegatas vitetur. Cibi sint boni & laudabilis succi, carnes sc. vitulinæ, pulli gallinacei & columbini: abstineant è contra carnibus bubulis, vervecinis, suillis, aliisque quæ pravi succi dicuntur; sylvestrium quoque animalium carnes & quæ vel sale vel muria conditæ sunt aut fumo induratæ, acida quoque & acria edulia, item pisces omni studio vitentur. Panis sit triticeus, benè coctus, nec nimis fermentatus. Quibus Ventriculus est debilis, potus vini non admodum meraci concedi potest v. gr. Vinum Mosellanum & Rhenanum, quæ diureticâ vi reliqua vina superant, vitetur autem rubrum & stipticum. Consuetis quoque non interdicendum est vino, modo illud vel aquâ simplici, vel decocto ex hordeo & glycyrrhizâ probè temperent. Alias si sitis quædam vel durante balneo, vel tempore, quod prandium inter & cœnam est, vel etiam cum à cœna cubitum itur, oboriretur, decocto quodam ex radic. herb. & fructibus utendum erit. v. g. *Rad. liquirit. sassap. onon. gramin. acetos. L. Aloës sassafr. sanct. Herb. acetos. chamædr. chamæp. rosmar. hord. integr. caric. pingu. dactyl.*

jujub.

jujub. &c. Somnus, Vigiliæ, Motus & Quies modum non excedant. Excreta & Retenta ſint naturaliter conſtituta, ſin minus talia, arte procuranda. Quod Animi denique Pathemata attinet, metum, terrorem & maximè iram cane & angue pejus fugiant. Animus è contra ſit hilaris gaudioq; perfuſus.

Hiſce omnibus ritè obſervatis nullum eſt dubium, quin ægri ſi non omnimodè curentur, maximum tamen levamen ſentiant.

V
A
z